

ВАХАБИЗАМ – РАДИКАЛНИ ИСЛАМИСТИЧКИ ПОКРЕТ

Драган Бојанић

Министарство одбране Републике Србије
Војна академија

Вахабизам и салафизам су утицајни верски покрети у оквиру сунитског огранка ислама, који од муслимана захтевају да се врате исламским принципима и пракси, какви су постојали у време Божјег посланика Мухамеда и „Побожних предака“ (Салаф ал Салих) из прве три генерације муслимана. Према вахабитским гледиштима, оригинална исламска учења треба да буду очишћена од свих иновација, ревизија, девијација или политеизма, који су у протеклим вековима постепено замаглили Куран и Суну. Мухамед ибн Абдел-Вахаб, утемељивач вахабитског покрета, тврдио је да је обавеза муслимана из Арабије (колевке ислама), да се супротставе страним утицајима, пре свега персијским (шиитским) и турским (суфијским) девијацијама истинске исламске вере. Суштина учења шеиха Ал Вахаба – вахабизам је специфичан ослободилачки покрет у првим годинама 19. века када је почела (арапска) побуна против Османлијске силе. Осама бин Ладен и Ал Каида обележили су почетак 21. века терористичким нападима и показали су безобзирност асиметричног рата. Вахабизам је званично (државно) и доминантно верско учење у Саудијској Арабији и Катару. Постао је глобални феномен и може се очекивати његово даље постепено јачање и, вероватно, његова експанзија. Када је реч о Балкану, вахабити су присутни у Албанији (вероватно центар вахабизма је на јужном Балкану), Босни и Херцеговини (постоје многи показатељи присуства и утицаја вахабизма), Србији (углавном у покрајини Косово и Метохија, као и у Рашкој области, односно оном делу који се налази у Србији), Црној Гори (више у северном делу), Македонији, Бугарској и Хрватској. Продори вахабита на Балкан били су најинтензивнији преко исламских центара, исламских школа, исламских хуманитарних и добротворних организација. Вахабитски прозелитизам утемељен је на инфилтрацији, индоктринацији и финансијској подршци.

Кључне речи: *вахабизам, Саудијска Арабија, салафизам, исламизам, верски сукоб.*

Увод

У доба глобализације и све јаче интеграције у свету приметно је присуство покрета и организација који имају фанатичну слику о будућности. Већина тих покрета постоји већ дуго, али су последњих година стицајем разних околности и догађаја постале центар наших интересовања. Један од њих је вахабизам.¹ То је покрет у оквиру ислама који постоји преко 250 година (од средине 18. века) али као ни многи други религијски покрети и правци није привлачио много пажње. Међутим, после терористичког напада на Светски трговински центар у Њујорку 11. септембра 2001, вахабизам је заинтригирао јавност. Проучавањем ислама уопште, а посебно учења које следе вахабити добијају се одговори на многа питања, решавају се недоумице, намећу се закључци. Одговор на питање откуд толика моћ и утицај једном таквом покрету који је званична религија у Саудијској Арабији, води ка новцу, који је одговор на многа питања која се свакодневно постављају. Кључ експанзије вахабизма, фанатичних и самоубилачких идеја које поједини припадници тог покрета пропагирају, као и то што нема правог одговора на изазове и претње по човечанство које собом носе, налази се у финансијској моћи Саудијске Арабије. Та држава је највећи светски извозник нафте и најзначајнији спољнотрговински партнер Америке.² Вахабизам као званична религија једне богате исламске земље има могућност да се шири, намеће и осваја. Поред тога што Саудијска Арабија финансира много исламских верских заједница и невладиних организација³ (већински је власник неколико светских корпорација)⁴ отвара се простор за експанзију вере коју проповедају њени држављани тј. вахабити. Тако тај покрет добија политичку могућност да утиче на друштвену средину у којој делује. Будући да је у исламу самим тим и у вахабизму вера неодвојива од државе, политичке импликације тог покрета су неоспорне. За разлику од хришћанства у којем постоји јасна одвојеност световне власти од духовне, у исламу оне представљају јединство. Према Јевтићу (у књизи *Религија и политика*) у евроамеричкој теорији и пракси држава је апарат за принуду, а право елемент државе преко кога она остварује своје циљеве и одржава ред у друштву – у исламу је то другачије. Према Јевтићу исламско поимање државе подразумева следеће: „Ислам као религија, али и комплетан поглед на свет, уопште не познаје право које ствара држава. У исламски организованом друштву све се врти око религије. Целокупна друштвена надградња се ствара да би се

¹ Потезица, Оливер: *Вахабити – придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 205.

² „Под притиском“, www.ekonomist.co.rs

³ Краске, Марион : „У светој мисији“, www.koreni.net

⁴ Исто.

обезбедило функционисање верске заједнице. Самим тим и држава јесте последица тежње религије да се у своме тоталитету оствари. Имајући све то у виду јасно се намеће закључак да ни право као елемент државе није одвојено од вере. Зато је у исламским земљама верско право, односно шеријат, врховно законодавство. На основу тога је и читава државна структура подређена верским законима па и остваривању верских циљева. По угледу на пророка Мухамеда и владари у тим земљама у својим рукама акумулирају сву власт: политичку, економску, војну и верску“.

Вахабизам је данас званично (државно) и доминантно верско учење у Саудијској Арабији и Катару, али је снажно присутан и у другим исламским земљама, као и међу муслиманима у оним земљама у којима су они верске мањине. Носећи у себи елементе политичности и милитантности, та и таква форма ислама захтева опрезност и пажњу, како самог становништва тако и државе.

Ислам као начин живота

Семјуел Хантингтон тврди да ће после верских ратова, борби око права династија, националистичких ратова, претњи комунизма и капитализма, 21. век обележити сукоб цивилизација чији је главни чинилац управо религија. „Опасни сукоби у будућности вероватно ће настати из интеракције западне ароганције, исламске нетолеранције и циничког потврђивања“.⁵ Такође истиче да религијски идентитет много више одређује једну особу него национални, па тако једно дете може бити „Арапин и Француз“, али не и „муслиман и римокатолик“. Према томе, да бисмо разумели једну цивилизацију која се разликује по својој суштини од наше цивилизације треба стално да се враћамо њеном религијском животу, поготово ако је реч о муслиманској у којој влада *din va davla*.⁶

Ислам је поред хришћанства и јудеизма једна од три највеће монотеистичке религије на свету. Према неким својим карактеристикама он је умногостичан тим двома религијама, а по другим дијаметрално је супротан. Од Мирча Елијаде сазнајемо о генези појма ислам: „Реч ислам потиче из четврте форме глагола са кореном слм: аслама, покорити се и значи покораване Богу; муслиман је партицип актива са значењем онај који се покораване Богу“.⁷

⁵ Хити, Ф.: *Историја Арапа*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1967, стр. 203.

⁶ *din va davla* је термин који означава да је ислам „вера и држава“.

⁷ Елијаде, Мирча: *Водич кроз светске религије*, Народна књига, Београд, 1996, стр. 178.

Тешко је говорити уопштено о исламу зато што се та реч користи у два међусобно повезана, али различита значења. С једне стране, реч ислам означава религију, систем веровања и обожавања, с друге, цивилизацију која се развила унутар те религије. Ислам обухвата више од четрнаест векова историје, милијарду и триста милиона људи, као и изузетно разноврсну религијску и културну традицију. Ислам је настао у седмом веку, а његов творац је пророк Мухамед који јој је дао тај назив и чији се најстарији документи налазе у Курану и Суни. Ислам се базира на пет стубова: 1. вера у Алаха као једног Бога и у његовог посланика Мухамеда (*шехада*); 2. молитва пет пута дневно (*салат*); 3. прилог за сиротињу (*закат*); 4. пост у месецу рамазану (*сивам*) и 5. ходочашће у Меку (*хаџ*) које сваки муслиман најмање једном у животу мора да обави.⁸ У исламу постоје два главна правца: *шиитски* и *сунитски*. Њима су заједнички основни постулати тј. засноване су на пет (напред поменутих) стубова. Разликују се по томе што сунити, сем Курана сматрају обавезним само предањем сачувана дела и изреке Мухамедове, док шиити не сматрају само Мухамеда за пророка, него и Алију, Мухамедовог зета, и имама који потичу из његове породице и у којима такође гледају оваплоћење божанства. Сунитски ислам има четири усмерења: *ханефитски*, *шафеитски*, *малекитски* и *ханбалитски* (данашњи вахабизам).

Етимолошки, ислам значи мир с Богом, мир с људима, љубав према Створитељу и свим створењима. Ислам себе види као последње и савршено откровење Божје поруке; Пророк се назива и именом „Печат свеукупног откровења“ која подразумева да је судбина муслимана да воде човечанство и шире Божју поруку широм света.⁹ Међутим, оно што је у исламу, као вери, јединствено јесте џихад тј. свети рат. Мада је његово основно значење, према Курану, рат који сваки муслимански верник мора да води унутар самога себе против својих порока, незнања и зла, све чешће се користи у свом другом значењу – као борба против неверника односно многобожаца. Та друга интерпретација џихада усмерена је првенствено против хришћана и Јевреја. Циљ џихада је да ислам надвлада све остале вере и да загосподари светом.¹⁰ За разлику од поимања вере у хришћанској цивилизацији, ислам се другачије поима. Он није само вера, већ комплетан поглед на свет. Он је филозофија живота.¹¹ Цитирајући једног познатог исламског истраживача Јевтић објашњава карактеристично поимање вере у исламу: „Појам *дин* (арапска вера, прим М. Ј.) за ислам означава комплетни концепт, теорију, идеологију,

⁸ www.people.freenet.de/ikc/l.htm

⁹ Сејџмен, М.: *Терористичке мреже*, Удружење дипломаца Центра Џорџ К. Маршал, Београд, 2006, стр. 11.

¹⁰ Јевтић, Мирољуб: текст: „9/11 се могао спречити“. www.serbianna.com, 17. марта 2005. године.

¹¹ Јевтић, Мирољуб: *Религија и политика-увод у политикологију религије*, Институт за политичке студије, Београд, 2002, стр. 184.

филозофију, закон, пут у систем живота, усмеравајући човека свему у космо-су и спиритуалном свету, од рођења до смрти¹².¹² Према исламској политичкој и правној теорији суверенитет се односи на Бога који се сматра врховним и јединим законодавцем. За муслимане је шеријат, као закон чији је творца Бог, изнад свих правних поредака па и изнад међународног права.

Опадањем моћи Османлијског царства и Наполеоновог освајања Египта (1798) започиње раздобље европског утицаја на исламски свет што уноси још већи раздор¹³ међу сунитима и шиитима.¹⁴ Међутим, он се још увек најбрже шири од свих монотеистичких религија чему највише доприноси демографска експлозија муслиманског становништва. Ипак, опадање моћи ислама нису сви муслимани доживели једнако. Тако је приметан настанак многих радикалних струја са елементима фундаментализма. Посебно интересантан правац јесте вахабизам како у погледу суштине тако и у погледу импликација односно последицама које изазива у свету.

Вахабизам секта или покрет

Одмах после смрти Веровесника Мухамеда започеле су поделе међу његовим следбеницима, упркос томе што уједињење свих верника и, затим, целог човечанства у једног и јединственог Бога представља један од најважнијих исламских ци-

¹² Исто.

¹³ Кер, Давид: *Светске религије*, Лион паблишинг, Енгланд, 1982. Према британској књизи *Религије света*, верски ратови међу муслиманима заиста имају дугу историју. С обзиром на верску догму обеју шизми они су неминовност. Постоје многе разлике између сунита и шиита, а прва долази до изражаја одмах после Мухамедове смрти. Сунити су тврдили да *асхаб*, тј. апостоли који су за живота пратили Мухамеда, имају старешинско првенство, а то су: Ебу Бекир (који је био најстарији и који је први примио ислам), Омар, Осман и Алија. Ипак, присталице тариката предност над *асхабом* дали су *ехлибејту*, тј. члановима *Свете породице*. Дервиши, дакле, признају само *ехлибејт* као једину светињу и изворник Мухамедове науке. Стога, према њима, први и највећи човек, после Мухамеда, јесте Алија. У неким тарикатима, Мухамед је чак потиснут у други план у односу на Алију. Сви се они, ипак, слажу да је Мухамед једино Алији предао своју праву *неразблажену* веру, тј. обредни ритуал путем којег се на најбржи (и на прави) начин постиже контакт са Алахом. Мухамедова воља, према шиитима, није се поштвала па је за његовог првог наследника, уместо Алије, постављен Ебу Бекир. Ту одлуку донео је *асхаб*. Тако је започело непријатељство између Алије и осталих чланова *асхаба*, које се касније пренело на вернике и често резултирало оружаним сукобима. Док су се сунити трудили да се укључе у уносне трговачке послове, индустријску производњу и трговину нафтом, школујући своју децу на Западу, дотле су се шиити круто држали шеријатског закона и исламске вере и традиције.

¹⁴ Кер, Давид: *Светске религије*, Лион паблишинг, Енгланд, 1982. Према шиитима Мухамед је имао два учења. Јавно учење које је прихватљиво за широке народне масе и друго тајно које је сам упражњавао. Алија је користећи се наклоношћу Мухамеда затражио да му се открије тајна што је пророк и учинио, молећи Алију да наведену тајну опрезно шири да се не би побунили обични следбеници што их и они не упражњавају. Мухамед изјављује и потврђује Алији да је наследник култни знања: „Ја сам град знања, а Алија представља врата тог града“. Зато за разлику од сура, хадиси следе оно што је говорио и радио Мухамед и посе-дује право знање, а за суните сматрају да су они баштинници, онаг за масе, разблаженог Пророковог наука.

љева. Када је реч о одређивању места и значаја вахабизма као верског покрета у оквиру ислама као глобалне верске заједнице, треба констатовати да су различити огранци и покрети у исламу данас веома бројни, као и то да скоро сви они тврде да је само њихово тумачење исламских учења исправно. Други муслимани често означавају вахабите као секту, али се, при томе, мора имати у виду да та реч у арапском језику нема негативно значење као у неким другим језицима. Поред тога, сунити и шиити су два највећа исламска огранка у муслиманском свету и означавају се такође као секте. *Секта* је појам који се користи, најопштије гледано, за верске или политичке групе које су се одвојиле од неке веће постојеће групације, односно целине. Веровања и пракса секти идентични су са веровањима и праксом верске групације у оквиру које се секта јавља, а разлике су, најчешће, доктринарне природе. Када је реч о верским покретима, њихова веровања и пракса идентични су са веровањима и праксом одређеног огранка или верске заједнице у целини (на пример, истицање и поштовање учења одређеног верског лидера, заговарање дословне примене верско-правних ставова и слично), док су у случају секти разлике доктринарне природе. У политикологији религије се уобичајено сматра да су секте и верски покрети претежно конзервативни и традиционалистички облици посебних групних схватања и испољавања заједничке вере чији је циљ, претежно, повратак на првобитне, „чисте“ принципе вере и „изворна учења“, наравно онако како их виде следбеници одређених секти или верских покрета.¹⁵ Вахабизам је, као што се може закључити, верски покрет јер нема разлике између верске праксе и веровања вахабита и генералне верске праксе и веровања сунита. Вахабити се разликују од других сунита само по томе што они прихватају учење Мухамеда ибн Абдел-Вахаба о повратку на изворна исламска учења и праксу и што не признају примат ниједне од четири сунитске верско-правне школе.¹⁶

Вахабитски покрет

Учитељ¹⁷ и верски шеих по којем је вахабитски покрет добио име јесте Мухамед ибн Абдел-Вахаб (1703–1792), чија је темељна идеја била позив да се обожава само Алах. Он није дошао са новотаријама нити је увео нешто ново

¹⁵ Потезица, Оливер: *Вахабити-придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 207.

¹⁶ Исто.

¹⁷ Али Тантави, Мухамед ибн Абдел-Вахаб, 1 том, Дамаск, дарул-фикр, 1961, стр. 5; преузето из: Група аутора, „Vehabizam šta je to?“, Džema't Sabure e. V, Minhen, стр. 48.

„Читалац који чита биографију ибн Абдел Вахаба, ће лако доћи до закључка да он није велики учењак, али ће лако приметити да је био велики учитељ. У његово вријеме било је много учењака који су били ученији од њега и који су више памтили вјерских текстова и који су више написали књига од њега, али зато у његовом времену, чак и у периоду уназад 500 година до данас, није постојао нико ко је више утјецао на исламско друштво и промене у њему од њега. Упркос што је израстао у локалној средини и граду који је био далеко од центра живе исламске мисли, нико није потресао исламско друштво као што је учинио овај човјек. Ја се и сад дивим жестини пропаганде и снази којом се борио“.

у исламу. Позивао је само исправном тевхиду (монотеизам) и истинском исламу.¹⁸ Својом идејом и реформаторским делом, није изашао изван оквира средине и учења које је усвојио од оца и других савременика, то су углавном били учењаци који су се наслањали на ханбелијски мезхеб и мисли и идеје Ибн Тејмије и његовог ученика Ибн Кајима ел Џезвије.¹⁹ Према његовом учењу сваки прави верник мора да чини напоре да очисти ислам од онога што је представљало теолошке иновације (*бида*), празноверје (*хуруфа*), јерес, политеизам (*ширк*). Те појаве су карактеристичне за џахилију („незнање“, варваризам), стање које је постојало у предисламском периоду. Вахабитски шеих је, на тај начин, повезао проблеме у времену у којем је он сам живео са оним проблемима са којима се суочавао Божји посланик Мухамед.²⁰

Реч је, дакле, о конзервативном и пуританском исламистичком покрету, који би могао бити одређен као фундаменталистички, јер заговара враћање на основна и изворна исламска учења и нескривену нетрпељивост у односу на шиите, на суфизам (мистични покрет, предају се аскези и одрицању) и дервише, као и на либерална исламска учења. На пример, многи вахабити шиите сматрају отпадницима и уопште их не признају за муслимане.²¹ Покрету вахабита највише се замерало што су ратове водили и с муслиманима. Он није био мирни мисионарски²² позив који се обраћао носиоцима супротног мишљења и позивања људи у свој покрет. Сматрали су да је ислам кренуо са сабљом па су рекли: „Нека и позив у њега буде са сабљом“.²³ Покрет вахабита је значајан и по томе што је у потпуности самоникао (за разлику од већине каснијих покрета широм муслиманског света који су настајали као реакција на европске идеје). Упркос свом фанатичном пуританизму и почетним претеривањима, касније је вахабизам инспирисао реформаторе у различитим деловима света.²⁴

Салафизам

Вахабити тврде да они настављају традиције и пут *Салаф ас Салиха* („Побожних предака“), што је био циљ који су неколико векова раније у Сирији заговорали Ибн Тајмија (1263–1328) и његови ученици Ибн ал Кајим и Ибн ал Ка-

¹⁸ Исто.

¹⁹ Група аутора: „Vehabizam šta je to?“, Džema't Sabure e. V, Minhen, стр. 41.

²⁰ Потезица, Оливер: *Вахабити-придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 207.

²¹ Исто, стр. 208.

²² Мишљење проф. Абдул-Митела ес Саидија у својој књизи *Ел-Муџаедине фил-ислами*, Каиро, 2 издање, 1962, стр. 437; преузето из: Група аутора: „Vehabizam šta je to?“, Džema't Sabure e. V, Minhen, стр. 42.

²³ Група аутора: „Vehabizam šta je to?“, Džema't Sabure e. V, Minhen, стр. 45.

²⁴ www.trajkovic.co.yu

тир. Њихова дела, као и дела других средњовековних заговорника повратка на изворни ислам, на пут „Побожних предака“, била су мало позната у исламском свету све док Мухамед ибн Абдел-Вахаб није почео да их заговара, наводи у својем учењу и шири по Арабијском полуострву. У 20. веку њихове идеје наставили су: Хасан ал Бан (1928. у Египту основао „Муслиманско братство“), Мавлана абу ал Ала Мавдуди и Сеид Кутб, а данас живе захваљујући Осами бин Ладену. Најбољи термин за објашњење таквог учења је салаф.²⁵

Заговорници враћања на изворни ислам и следбеници пута прве три генерације Муслимана називају се *салаф* или *салафити*.²⁶ Салафити односно вахабити тврде да управо њихова уверења представљају онај изворни и чисти ислам који су практиковале прве три генерације муслимана. Уважавање прве три генерације муслимана произлази из *хадиса* о Божјем посланику Мухамеду, који је једном приликом рекао: „Најбољи међу људима су људи моје генерације, затим су они који дођу после њих, а затим су они који дођу после њих“. Салафити односно вахабити посебно истичу да доследно следе исламски монотеизам (*тевхид*), веровање у једног, јединственог Бога. Наводе да они, стога, нису секта или огранак, већ су, најједноставније речено, истински и прави муслимани.

Свако ко следи пут Курана и Суну пророка Мухамеда, користећи његов пут и пут његових следбеника као пример, ослобођен девијација и новотарија је *салаф*.²⁷ Многи становници Саудијске Арабије имају слично мишљење о вахабизму и виде га само (и једино) као изворни ислам, ислам који је прочишћен од онога што му не припада, што му је придодато. Дакле, сами вахабити (салафити) не виде вахабизам (салафизам) као неко посебно учење у оквиру ислама, већ само као изворни ислам.

Вахабити односно салафити припадају искључиво сунитском огранку ислама и представљају, заправо, сунитску реакцију на оновремено ширење суфијских и шиитских учења и праксе и њихов утицај који су за вахабите били и остали јереси првог реда.

Настанак и развој вахабизма

Неподударност између ислама (мисије коју је сам себи наменио) и стварности, довело је до стварања покрета обнове како би се зауставило пропадање и повратила слава.²⁸ Један од тих покрета је и вахабизам. Ваха-

²⁵ www.al-islami.com, tekst "The truth about Wahhabism"

²⁶ Исто.

²⁷ Исто.

²⁸ Сејјмен М.: *Терористичке мреже*, Удружење дипломаца Центра Џорџ К. Маршал, Београд, 2006, стр. 11.

бизам је конзервативан реформаторски покрет који је у Арабији у осамнаестом веку основао Мухамед ибн Абдул-Вахаб (1703–1791). Следбеници тог покрета сматрају себе „унитарцима“ због ватрене привржености идеји о Божјем јединству, ревности у откривању и искорењивању свих ставова и дела који би се могли сматрати идолопоклонством.²⁹ Наиме, припадници вахабитског покрета сматрају да светост и обожавање треба свести само на Алаха тј. Бога. Оснивач тог покрета је прихватио у потпуности схватања ханбалитске школе (Ибн Ханбал). Поред Ибн Ханбала, оснивача најстроже школе закона у исламу, још једна личност класичне арапске културе која је извршила посебно јак утицај на вахабитску доктрину јесте Ибн Тајмија, ханбалитски правник који је оштро осуђивао обожавање светаца.³⁰

Ибн Абдул-Вахабове бескомпромисно строге религиозне ставове прихватио је Мухамед ибн Сауд, старшина племена Дарија, средином 18. века.³¹ Верски и политички савез емира и верског шеиха био је потврђен 1743. године браком сина Мухамеда ибн Сауда и кћерке Мухамеда ибн Абдул-Вахаба, чији ће потомци касније постати господари скоро читавог Арабијског полуострва. Мухамед ибн Сауд је 1747. године јавно обзнанио да се ставља својим утицајем и моћи на страну вахабитског покрета и проглашава мишљења Абдел-Вахаба најисправнијим.³² Он је за себе задржао политичку и војну власт, а Мухамед ибн Абдел-Вахаб постао је неприкосновени верски ауторитет. Тај потез је детерминисао будућност покрета који све до данас траје као моћна верско-политичка асоцијација у Арабији, где династија Саудита и вахабитски фундаментализам имају потпуну превласт. Ширењем тог реформистичког покрета започиње нова ера у Арабији која се може сматрати почетком модерне историје целог Блиског истока. Постављајући јединство Божје изнад свега и захтевајући да народна вера буде очишћена од новотарија Абдел-Вахабов позив одјекнуо је у целом исламском свету, од западне Африке до источне Индије.³³ Установљавајући сурову форму ислама која проповеда дословно читање Курана, удружен са локалним владарем Мухамедом ибн Саудом, Абдел-Вахаб је успео да освоји Арабију успостављајући сво-

²⁹ *Енциклопедија живих религија*, Нолит, Београд, 1992, стр. 765.

³⁰ *Исто*.

³¹ Група аутора: „Вехабизам шта је то?“, Џема'т Сабуре е. В Минхен, стр. 56: Шеих ибн Абдул Вахаб је рекао „Од тебе тражим да направимо договор о заједничком раду и да избавимо овај народ из ширка и заблуде“. Мухамед ибн Сауд му је одговорио: „Ја ћу ти дати подршку али постављавам два увјета; први: ако успијемо узети власт на овим подручјима да она остане у нашим рукама и да нас не замјениш са другом династијом; други: да становништво Деријета даје нама порез од њихових прихода и да се ти не противиш нашем укупљању тог пореза“. У вези с тим, Ибн Абдул-Вахаб му је одговорио: „Што се тиче првог увјета, ево одмах пружам руку у знак сагласности, а што се тиче другог, надам се да ћемо освојити многа подручја и да ће ти бити довољно одплијена којег заплањенимо тако да неће требати порез од Даријета.“ Тај споразум је темељ на којем се касније изграђена Саудијска држава.

³² *Исто*: стр. 36.

³³ Смаилагић, Неркез: *Лексикон ислама*, Сарајево, 1990, стр. 656.

је виђење ислама. Мухамед ибн Абдел-Вахаб умро је 1792. године и наследио га је његов син. Енглеска је 1798. успоставила добре односе солидарности и подршке са принцом Саудом и није се мешала у њихове верске сукобе. Вахабити су 1806. године преузели контролу над Меком желећи да оспоре султану Отоманске империје право да чува свете градове. Медину су освојили 1804. године. Ибн Сауд је известио Британце прогласом (1810) да је издао наређење својим људима да не дирају британске лађе и бродове. Међутим, убрзо се показало право лице Британаца када је Сауд упутио апел за помоћ због могућег напада египатског валије Мухамед Али Паше. Пошто су Французи били умешани у Али Пашином походу, Британци им нису пружили помоћ. Док су се водиле борбе Британци су то искористили и заузели Бахрејн, чиме је почео процес колонизације. У време када је Карађорђева одсечена глава послата султану, у Цариграду је погубљен вахабитски емир Абдулах ибн Сауд (1818) са неколико својих следбеника.³⁴ Тако су вехабије буквално до 20. века били у фази хибернације.

Почетком 20. века (1902) успели су да освоје пустињски градић Ријад данашњи главни град Саудијске Арабије, потискујући моћну ривалску породицу Ал Рашид из Неџада која ће доживети коначни пораз (1922) када је изгубила подршку Турске. Саудити су повратили своје позиције за време великог Абдел Азиза II који је био крунисан за краља Хиџаза и Неџа (подручје данашње Саудијске Арабије) 1930. године. Његови потомци и данас владају Саудијском Арабијом.³⁵ Ипак, династија Сауд и вахабити не би успели да овладају скоро читавим Арабијским полуострвом без подршке Британије. Они су помогли велики арапски устанак (1916–1918), у настојању да ослабе Турску. Хасан ал Бан (1928) у Египту основао је „Муслиманско братство“, а Мавлана абу ал Ала Мавдуди (1941). основао је у Индији „Исламско друштво“ и они су настављачи салафистичке обнове. Њих двојица су имали слична уверења о стварању праве муслиманске државе преко успостављања шеријата и да је дозвољен насилни џихад против неверних колонизатора. Шездесетих година 20. века идеолог „Муслиманске браће“ и неимар радикалног ислама био је Сајид Кутб, на основу чијих текстова је формирана екстремна група у исламском свету. Утицај Сајида Кутба на салафистички џихад био је пресудан.³⁶ Рат у Авганистану (1980) изнедрио је Ајмана ал Завахирија и Осаму бин Ладена који су 1989. основали базу (Ал Каида) која, до данас, проповеда светски џихад. Рат у Авганистану са Совјетским Савезом био је вододелница у милитантним муслиманским покретима обнове.³⁷

³⁴ Потезица, Оливер: *Вахабити-придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 213.

³⁵ Смаилагић, Неркез: *Лексикон ислама*, Сарајево, 1990, стр. 401.

³⁶ Сејдмен, М.: *Терористичке мреже, Удружење дипломаца Центра Џорџ К. Маршал*, Београд, 2006, стр. 15.

³⁷ Сејдмен, М.: *Терористичке мреже, Удружење дипломаца Центра Џорџ К. Маршал*, Београд, 2006. стр. 22.

Циљ вахабитских реформи био је да униште све облике веровања и понашања који немају темеље у најранијем периоду ислама, тј. у прва три века његове историје. Глобализација и све већа демократизација отвара нове могућности за експанзију тог покрета широм света. Слободан проток људи, идеја и робе (пре свега новца), слободно отворено тржиште и право на исповедање вере, пружили су вахабизму могућност да се и даље шири.

Карактеристике вахабитског фундаментализма

Ова форма ислама често се доводи у везу с верским фанатизмом и фундаментализмом. Фанатизам се кроз историју увек појављивао као посебан начин практиковања вере. Његов најпознатији облик афирмације су секте и верски покрети. Верски фанатизам обично настаје код људи са искривљеном и веома лошом интерпретацијом верске поруке, мислећи да ће се тако решити свог незадовољства, својих проблема и несигурности. Као што је познато, вахабити не признају посредника између себе и Бога, стога сами тумаче Куран. Њега најчешће и најлакше прихватају млађи људи, неуспешни и револтирани, емотивно или цивилизацијски посрнули. Према Брусу Хофману, верски фанатизам је нови застрашујући мултипликатор силе који терористи користе да би увећали своју борбену моћ (остали су: технологија, транснационална подршка и медијско извештавање). Хофман такође истиче да феномен религије мења природу тероризма. Верски терористи се у понашању разликују од етничких или националистичких терориста. Код њих се победа не постиже у политичким оквирима, већ је читав свет непријатељ који мора бити уништен. Убијање је за њих обредни чин. Насилни екстремисти су религију правде и мира преобразили у ону која мрзи и убија, а њени противници нису људи различитих погледа већ ђавоља деца. „Религиозно веровање је исфабрикован изговор за правдање тероризма, и може тероризму да да ореол светости“.³⁸ Дакле, очигледан је закључак да вахабизам јесте врста верског фанатизма.

Прича о фундаментализму је нешто другачија. Он се обично користи у негативном контексту, што не мора уопште бити исправно. Верски фундаментализам, пре свега исламски, за вернике представља тежњу да живе по фундаменту вере, односно да се стриктно придржавају верских начела. То не мора да значи да су они екстремисти.

Већина вахабита не брије браде (харам)³⁹ и носи традиционалну одећу, због чега, на пример, у јужној Азији припаднике вахабитског и слич-

³⁸ Вајт, Р. Џонатан: *Тероризам*, Алехандрија Пресс, Београд, 2004, стр. 64.

³⁹ „Мушкарцу је харам бријање браде“, *Сафф*, 26. јануар 2007. године.

них исламистичких покрета, називају Ахлул Хадис („људи традиције“).⁴⁰ Вахабити прописују скромност у одевању и за мушкарце и за жене, у складу са Кураном. Они су препознатљиви по свом специфичном изгледу и начину одевања, посебно жене.⁴¹ Вахабити забрањују многе верске обичаје и обреде широм исламског света, уз образложење да су они директно супротстављени исламу. На пример, у молитвама је забрањено помињање посланика или пророка, (суфијских) светаца или анђела, јер су таква помињања, према вахабитима, у суштини политеистичка. Посебно се противе пракси посеђивања гробова пророка, имама и (суфијских) светаца (*зијарат*) и сличним обичајима. Не прихватају било какву иновацију о питањима вере и верске праксе (на пример, новим облицима молитви и слично).⁴² Клањају се раширених ногу и лактова, ударајући о под, што симболизује одлучност за борбу и добровољно жртвовање за ислам.⁴³ Вахабити се противе помињању чак и Веровесника Мухамеда у молитвама или обележавању његовог рођендана (*мавлид*), што данас многи муслимани практикују. Они сматрају да је Божји посланик био човек смртник, наглашавајући да се он сам противио вери у друге људе, јер је то, заправо, порицање Бога.

Најстроже забрањују слике, фотографије (мисли се на живо биће које има душу), музику, игру, алкохол, пушење, коцку, телевизију, радио, биоскопе, позоришта и многе друге ствари, чак и коришћење традиционалних бројаница (за молитве) или ношење свиле или златног накита. Забрањују и гласан смех, нарицање и јаке емоције односно све оно што ремети скроман начин живота.⁴⁴ Као пример њихове дословне интерпретације ислама често се наводи забрана женама да возе аутомобиле како би се и на тај начин „заштитило достојанство жене“.⁴⁵ Жене вехабија носе фереце којима прикривају цело лице, док се мушкарци не рукују са женама.⁴⁶ Противе се, исто тако, обележавању гробова на било који начин, посебно постављању споменика, затим подизању минарета (на џамијама) и слично. Исто тако, забрањују ношење амајлија и веровање у њихову исцелитељску моћ, као и магију и деловање врачева и врачара, јер је све то празноверно богохуљење.

⁴⁰ „Моћ вере и новца“, *Политика*, 7. април 2007. године.

⁴¹ Потезица, Оливер: *Вахабити-придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 210.

⁴² Исто, стр. 209.

⁴³ Гафиновић, Радослав: „Веабије на Балкану“, *Политика*, 18. новембар 2006.

⁴⁴ Потезица, Оливер: „Моћ вере и новца“ (интервју), *Политика*, 7. април 2007.

⁴⁵ Потезица, Оливер: *Вахабити-придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007, стр. 209.

⁴⁶ Гафиновић, Радослав: „Веабије на Балкану“, *Политика*, 18. новембар 2006.

Вахабизам – исламска претња или претња исламу

Настао у време кризе ислама на Арабијском полуострву вахабизам је јединству нације (20. век) претпоставио јединство вере као основни циљ. Вахабити су ширењем и пропагирањем свог виђења ислама наметали идеје о остваривању јединства на бази вере и на тај начин су се враћали самим коренима ислама и строго су следили исламски верски закон, шеријат, по којем су сви муслимани обавезни да живе у јединственој заједници. „Потискивањем национализма, чији је главни пропагатор у 20. веку био Насер, требало је истаћи примат ислама, а самим тим и саудијске династије која се за њега залагала“.⁴⁷ На основу цихада, али искључиво у смислу борбе за веру која подразумева одбрану ислама или неке муслиманске земље, тај покрет се показао као екстреман и умногоме различит од традиционалног ислама.

Да ли вахабитски покрет представља исламску претњу односно претњу хришћанству и уопште евроамеричкој цивилизацији није тешко закључити?⁴⁸ Имајући у виду терористичке организације, финансиране од стране вахабита, њихове све гнусније и немилосрдније акте у Сједињеним Државама (Њујорк, 2001) и све чешће циљеве по Европи и подручју некадашњег Совјетског Савеза (Мадрид, Москва, Беслан), јасно је зашто постоји бојазан од вахабизма као идеологије уопште. Поред тога, познаваоцима традиционалног ислама познато је да постоји нераскидива веза између вере и државе, али је она у вахабизму много екстремније и јаче изражена. У остваривању тог циља дозвољена су сва средства, а имајући у виду при том велики број муслимана у Америци али и у Европи, посебно на Балкану, и велика финансијска средства која саудијски вахабизам улаже у исламске заједнице, постаје много јаснија и вероватнија опасност коју тај покрет може изазвати и изазива на овим подручјима. Ширењем својих идеја међу муслиманима који живе на овим подручјима и који су прихватили савремен начин живота са својом вером постоји бојазан од индоктринације и екстремизације тих, до сада, мирољубивих муслимана. Аналитичар тероризма Еван Колман је рекао да су Бошњаци били далеко од ислама, а њихово учешће на страни муџахедина било је више ствар потребе него избора. „Та догматич-

⁴⁷ Јевтић, Мирољуб: *Религија и политика – увод у политикологију религије*, Институт за политичке студије, Београд, 2002, стр. 237.

⁴⁸ Ибн Тајмија и ханибалистичка школа који су учили да је ислам једина религија и да је јединство вере и државе (*дин ва давла*) основ примене исламског права (шеријата) у пракси, био је пут Мухамеда Абдул-Вахаба и идеологија Пакистанца Мевдудија и његовог ученика Сеид Кутба (1906–1966, кога је председник Насер обесио због ставова у својим делима: *Знакови на путу* и *У сенци Курана*) чији су следбеници организација цихада и Осам бин Ладен; њихове тежње из прошлости о исламизацији читавог света нису се променили, при чему користе цихад као средство (предавање: Јевтић, Мирољуб: „Исламски екстремизам“, предмет „Религијски фундаментализам и екстремизам“, ФПН, Београд, 2007.

на форма ислама била је потпуно страна умереним и европским муслиманским друштвима која су тако дуго цветала на Балкану“.⁴⁹ Регрутујући из њихових редова потенцијалне терористе, доводе у независан положај не само регион, односно подручје где се јавља тероризам, већ и државу чији су држављани индоктринирани.⁵⁰

Чини се да су ипак највише од вахабизма угрожени припадници традиционалног ислама. Познати руски геостратег Александар Дугин сматра да, мада збивања у свету многи политичари покушавају да представе као супротстављеност хришћанства и ислама, у ствари противречност је у сукобу унутар самог ислама односно радикални исламизам и традиционални ислам су у дубоком конфликту. Упућујући изазов свим народима на Земљи, а на првом месту традиционалном исламу којем припада већина исламског света, снаге радикалног ислама супротстављају себе исламу. Како истиче имам Агић: „Фанатизам, нетрпељивост и присиљавање у вери већ су сами по себи карактеристични знаци раскида са исламом и с нашом традицијом пророка Мухамеда, јер Куран истиче да нема принуде у вери“.⁵¹ Ширење идеја фанатизма, насиља и наметања своје верзије тумачења вере по сваку цену представља претњу. Да вахабизам заиста представља претњу, пре свега по ислам, можда најбоље говори цитат из текста муслиманског аутора којим се објашњавају принципи вахабизма: „Њихов верски социјални и политички принцип своди се на паролу или ћеш бити вехабија или ћемо те убити, присвојити твој иметак и поробити укућане“.⁵²

Наиме, свету се приказују ти вахабитски екстремисти као представници ислама и својим поступцима изазивају бес, згражавање и мржњу према целом исламском свету. Тако припадници традиционалног ислама који су махом мирољубиви и спремни на коегзистенцију, нарочито они који живе ван исламских земаља губе углед и ауторитет у очима својих суседа, суграђана и шире друштвене заједнице уопште.

Вахабизам – екстремизам и тероризам

С обзиром на све чешће довођење у везу с вахабитским покретом са екстремистичким и терористичким актима, налажењем елемената екстремизма и тероризма у самом вахабитском тумачењу и практиковању ислама,

⁴⁹ Колман, Е.: *Џихад Ал Каиде у Европи*, Удружење дипломаца Центра Џорџ Маршал, Београд, 2006, стр. 94.

⁵⁰ Акјол, Мустафа: „Европски муслимани и трагање за духом ислама“, *New Europe review*, јануар 2004. године.

⁵¹ www.bhdani.com

⁵² Јевтић, Миролjub: „9/11 се могао спречити“, www.serbianna.com, 17. марта 2005. године.

намеће се као императив потреба проучавања тог феномена кроз контекст екстремизма и тероризма. Многи вахабити данас постају нетолерантни према следбеницима других верских учења и неверницима, чак и самим муслиманима, при чему се позивају на праксу каква је постојала у првим вековима исламске историје. Тако је Мухамед ибн Вахаб у почетку своје мисије (*дава*), побио читаво једно село које је било настањено муслиманским становништвом само зато што су отказали послушност вехабијама.

Концепт глобалног рата против западне цивилизације (глобални салафистички џихад),⁵³ заснован је на једном од основних исламских принципа, који проматра свет двојако, и то: као подручје рата и као подручје ислама. Дела Вахаба, Хасан ал Бана и Сејида Кутба садрже теолошку доктрину Ал Каиде – која је према мишљењу Бин Ладена једина права интерпретација ислама. База (Ал Каида) је замишљена „као мајка“ свим другим исламским групама и њихова сарадња је непрекидна. Окупља само оне најфанатичније, најобразованије и најинтелигентније муслимане од 35 до 50 година. Пожељно је да су инжењери, хакери, научници из области хемије, електронике, и обавезно да су из угледних и материјално обезбеђених породица. Њима циљ не сме бити новац, већ стварање неке врсте *сједињених исламских држава*. Помажу им „јатаци“, које брижљиво негују у преко 60 држава.⁵⁴ Користе се чак и „такијахом“ односно прикривањем, о чему свеобухватно и детаљно пише Јевтић у књизи *Ислам у делу Иве Андрића*. Прихватајући тековине и цивилизацијске вредности Запада вахабити су се (практикујући савремен начин живота дијаметрално супротан оном које проповеда њихова доктрина), имплементирали у нову средину и тако су скренули пажњу са себе. Јер, „такијах“ је дозвољено одступање од начела Курана о обавези говорења истине и допуштења да се у том случају служе обманом, у случају да нису у стању да отворено покажу своје намере или да немају довољно реалне снаге да те намере реализују.⁵⁵ То је био један од начина вахабитског деловања, пре свега ван арапских земаља. Рат у Авганистану са Совјетским Савезом био је вододелница у милитантним муслиманским покретима обнове.⁵⁶ Доказа о њиховој умешаности у светским дешавањима има много. Током дугогодишњих сукоба и инцидентата на подручју Чеченије по-

⁵³ Сејџмен, М.: *Терористичке мреже, Удружење* дипломаца Центра Џорџ К. Маршал, Београд, 2006, стр. 22.

⁵⁴ Ал Каида своје огранке има у више од 60 земаља света. Од интервенције у Авганистану убијено је (или заробљено) више од 2.000 њених чланова и преко 30 званичника на високим функцијама. Процењује се да у Ираку тренутно има око 1.000 њених припадника. Видети: Петровић, З.: *Ал Каида*, Евро, Београд, 2002, стр. 62.

⁵⁵ Јевтић, Мирољуб: *Ислам у делу Иве Андрића*, Г. П. Просвета интернационал, Београд, 2000, стр. 267.

⁵⁶ Сејџмен, М.: *Терористичке мреже, Удружење* дипломаца Центра Џорџ К. Маршал, Београд, 2006, стр. 22.

стојале су сумње о умешаности и присуству (физичко, новчано, политичко) вахабитског покрета. Проглашењем вође чеченских сепаратиста (пореклом из Саудијске Арабије), доказано је оно о чему се у Кремљу годинама сумњало, а то је да чеченским сепаратистима руководе арапски плаћеници и муслимански екстремисти – вахабити.⁵⁷ Свет је о њима и њиховим терористичким актима више сазнао након 11. септембра 2001. године. Наиме, тада је дошло до терористачког удара на Пентагон у Вашингтону и терористичких акција сличног типа у којима су срушене две зграде Светског трговинског центра у Њујорку, при чему је погинуло више хиљада људи. Такође, у Мадриду подметањем бомбе у возу 11. марта 2004, погинуло је око 190 људи, а рањено око 1.500.

Потенцијално жариште вахабитског екстремизма представља подручје Балкана. На опасности од вахабизма указивала је и Исламска верска заједница у Босни и Херцеговини, у чијем је гласилу *Препород*, почетком 1991. године објављен чланак „То је вахабизам“. Дешавања у БиХ деведесетих година 20. века доласком муџахедина из арапских земаља и стравичних зверстава које су чинили над немуслиманским становништвом само су потврдили те изјаве. „Муџахедини су у Европу стигли са језивим ентузијазмом, у намери да Балкан претворе у нови терен за обуку будућих генерација светих ратника – самоубица“.⁵⁸ Ту се јавља и парадокс који се састоји у чињеници да је за ширење исламских идеја у Босни била најодговорнија управо Америка. Наиме, након 1948. године и признавања Израела, Сједињене Државе морале су да понуде незадовољном исламском свету некаку замену за свети град све три вере – Јерусалим. Али како би се показале као штићенице ислама, а пре свега склониле пажњу са Блиског истока, морале су да перфидно подривају Бошњаке и шире гласине о њиховој угрожености. Како они нису били спремни за борбу, САД су у игру увеле новог играча *Ал Каиду*. Поред осталог, Сједињене Држава тим својим потезима нису желеле да фанатични борци дођу у регион под њиховом контролом, него су пре свега желеле да покажу да су на страни муслимана. Наравно, непознајући довољно муслимане, та земља је доласком Бин Ладенових истомишљеника у Босну, сама себи створила будући велики проблем. Са стварањем војних база у Босни, муслимани су били у позицији да нападну Запад, а посебно САД. Када је 21. новембра 1995. потписан Дејтонски споразум САД су од босанске владе захтевале да протера са своје територије све стране борце. „Након 6 година невероватног игнорисања, истражитељи из целог света су коначно схватили улогу Босне као великог центра за врбовање терориста и прикупљање фондова за лица која су радила у име Ал Каиде“.⁵⁹

⁵⁷ „Саудијски идеолог за чеченског вођу“, *Вечерње новости*, 11. марта 2005. године.

⁵⁸ Колман, Е.: *Џихад Ал Каиде у Европи*, Удружење дипломаца Центра Џорџ Маршал, Београд, 2006, стр. 55.

⁵⁹ *Исто*, стр. 196.

На Косову и Метохији велику улогу у вахабитској индоктринацији албанских муслимана одиграо је Реџеп Боја. Подршком Саудијске Арабије и финансирањем изградње џамија по вахабитском моделу (беле џамије, без минарета), као и отварањем верских школа заснованих на постулатима вахабизма стварана је нова генерација Албанаца, који ће исповедати једну ригиднију форму ислама која не познаје верску толеранцију и по којој ислам треба силом бити наметнут. Све то говори у прилог чињеници каква је друштвено-политичка улога тог покрета. Директор угледног Института за међународне стратешке студије из Вашингтона Џорџ Копли, изјавио је да постоје бројни докази о великом броју терористичких група на Косову и Метохији, као и да је „већина повезана са Ал Каидом“.⁶⁰ О доказима с обзиром на ту тезу говори и Јевтић: „Шеф албанске обавештајне службе Фатос Клоси потврдио је да је у припреми свега што се дешавало на Косову и Метохији учествовао Осам бин Ладен у сарадњи са Башкимом Гази Деда, шефом албанске обавештајне службе ШИК за време Салија Берише. Он је организовао посету Осаме бин Ладена Албанији, организовао довођење Ал Каидиних бораца у Албанију и на Косово, као и помоћ у изградњи и снабдевању кампова за обуку под управом Ал Каиде на Космету и Албанији“.⁶¹ Када се узму у обзир све те чињенице, а при томе да се не губи из вида да је већина тих терориста из редова вахабита, информација постаје застрашујућа. У вези с тим, Јевтић у тексту „Бела Ал Каида“ упозорава да ће се будући терористи беле расе, поред Босанаца, Чечена и других, регрутовати и из редова Албанаца са Косова и Метохије, што је промакло америчкој служби безбедности. Јаки албански лобији у Америци пропагирају причу о стварању албанске нације са доминантним муслиманским становништвом искривљујући праву слику о наведеним чињеницама. Тако вахабити и сличне струје на Косову имају „слободан пут“ у остваривању својих циљева.⁶² Симеуновић истиче да за решавање статуса Космета постоји нешто што је страшније и од самог тероризма, а то је *терор*. Албански сепаратисти сада могу да врше централно насиље, али то не значи да ће занемарити тероризам већ ће паралелно егзистирати два облика насиља: *терор* и *тероризам*.⁶³ Створиће се једна страховлада по угледу на фашистичку страховладу, једна чудовишна држава којом ће владати организовани криминал. Код вођа албанских сепаратиста не постоји алтернатива независности Космета јер су је народу засигурно обећали. У решавању Косовског проблема укључени су огромни економски и стратешки интереси. Тако да свако ко сматра да ће Русија „јефтино“ да помаже преговоре погрешно закључује. Јесте да је реч о малој територији, али су интереси огромни.

⁶⁰ „Њихов пут је и Алахов пут“, *Глас јавности*, 5. новембар 2001.

⁶¹ Јевтић, Мирољуб: „Бела Ал Каида“, 5. маја 2007. године, www.serbiana.com

⁶² Исто.

⁶³ Симеуновић, Драган: „Примитиван модел коришћења силе“, *Сведок*, 10. јануар 2006, стр. 11.

Директор Војнобезбедносне агенције упозорава на присуство присталица агресивне исламске струје, тј. вахабита, блиских терористима Ал Каиде, као и то да они угрожавају регион Балкана, делујући, пре свега са подручја Рашко-полимске области и севера Црне Горе, узбуркала је јавност у Србији.⁶⁴ Те изјаве су потврђене у испадима вахабија када је прекинут концерт групе „Балканика“ и рањавањем тројице припадника вахабија испред Араб џамије у Новом Пазару. Све догађаје и дешавања на том простору пратиле су БИА и ВБА које су правовременом акцијом на планини Нинаја крај Новог Пазара 17. марта 2007. ухапсили четворицу припадника вахабија, и при том запленили већу количину оружја и експлозива, које су планирали да употребе у терористичким акцијама.⁶⁵

Закључак

Ислам је једна од највећих светских религија „која је дала достојанство и смисао празним и осиромашеним животима. Ислам је научио људе различитих раса да живе у братству и људе различитих веровања да живе једни поред других у разумној толеранцији. Ислам је инспирисао велику цивилизацију која је својим достигнућима обогатила свет. Међутим, ислам је, попут других религија, познавао и периоде када је будио осећање мржње и насиља у неким од својих следбеника. Наша је несрећа што морамо да се сукобимо са делом муслиманског света док он пролази кроз такав период, и када је већина те мржње усмерена управо на нас“.⁶⁶ Ово је цитат из књиге *Криза ислама* познатог исламолога Бернарда Луиса. Аутор описује ислам без осуде и песимизма којима су склони многи аутори, нарочито после неколико терористичких акција широм света и све чешће ескалације сукоба на подручјима где су присутни исламски елементи. Луис добро запажа да не треба генерализовати, већ наглашава да је то „део муслиманског света“, у који се, без сумње, сврставају и присталице вахабизма.

Тежећи глобализацији и демократизацији света Запад је „широм отворио врата“ експанзији покрета који су, у начелу, примитивни, агресивни и деструктивни, као вахабизам. Начела и принципи од којих он полази јесу назадни и неприлагођени савременом животу, али то није оно што њега негативно карактерише у схватањима стручњака и људи који га проучавају. Таква је већина верских правила и канона. Проблем је у чињеници што је та струја себи дала за право да тумачи правила без обзира на неки виши верски ауторитет.

⁶⁴ „Продор радикалног исламана на Балкан“, *Глас јавности*, 11. јануар 2005. године.

⁶⁵ „Моћ вере и новца“, *Политика*, 7. април 2007. године.

⁶⁶ Луис, Бернард: *Криза ислама*, Чаробна књига, Београд, 2004, стр. 45.

Његово детаљније и подробније проучавање пружа потврду ове констатације. Није паметно генерализовати и сматрати све присталице тог покрета фанатичима, али оправдање за то даје само то учење, пре свега његово непризнавање „посредника“ између њих као верника и Бога. Тако остаје простор за слободно тумачење Курана те се самим тим рађају потенцијалне опасности. Објашњење за то је у чињеници што се Куран као света књига ислама састоји од два дела. Први, док је Мухамед био у Меки (до 622) и заповести из тог периода углавном су мирољубиве са строгим ставом одрицања силе и други, писан по његовом доласку у Медину (од 622) где се борио (и оружјем!) за ширење свог учења, тако да су правила и норме из тог периода много оштрије, агресивније са елементима насилности и немилосрдности. С обзиром на слободно тумачење Курана, сваки присталица вахабизма може у њему за своје поступке (чак и насилне и деструктивне), наћи оправдање. Отуда елементи тероризма у том покрету, а последице могу бити катастрофалне, што се показало на примерима из блиске прошлости.

Свесрдна финансијска помоћ Саудијске Арабије довела је тај покрет и на наше просторе. Мада је слобода исповедања вере једна од основних права и слобода човека, ипак не може да се остане имуни на његову појаву и имплементацију у појединим подручјима Србије, као и у њеном непосредном окружењу. Разлога за забринутост свакако има. Будући да се у ту групу могу сврстати и они који не деле такве ставове, за вахабитски покрет на овим просторима мора да се каже да је милитантан и опасан. За такву констатацију има пуно потврда које свакодневно стижу из нашег друштвено-политичког амбијента.

На основу реторичког питања, да ли је вахабизам опаснији по муслимане или немуслимане, одговор је недвосмислен, чини се да их се прибојавају обе стране подједнако. Муслимани, јер нису спремни да се после лагодног и богатог живота данашњице врате на живот из 7. века, а немуслимане, тј. Срби и остали хришћани и Јевреји са овог подручја јер се плаше да вахабизам не превлада међу овдашњим муслиманима. Остаје, међутим, време да покаже и докаже да ли долази на сцену отворени сукоб вахабитског конзервативизма и агресивне глобализације која немилосрдно и брутално руши све пред собом – вере, државе, народе, племена, породице.

Литература

1. Вајт, Р. Џонатан: *Тероризам*, Алехандрија Пресс, Београд, 2004.
2. Група аутора, *Вахабизам шта је то?*, Џема'т Сабуре е. В Минхен,
3. *Енциклопедија живих религија*, Нолит, Београд, 1992.
4. Јевтић, Мирољуб: *Ислам у делу Иве Андрића*, Г. П. Просвета Интернационал, Београд, 2000.

5. Јевтић, Мирољуб.: *Религија и политика – увод у политикологију религије*, Институт за политичке студије, Београд, 2002.
6. Кер, Давид: *Светске религије*, Lion publishing, England, 1982.
7. Колман, Е.: *Џихад Ал Каиде у Европи*, Удружење дипломаца Центра Џорџ Маршал, Београд, 2006.
8. Бернارد, Луис: *Криза ислама-свети рат и световни терор*, Чаробна књига, Београд, 2004.
9. Елијаде, Мирча: *Водич кроз светске религије*, Народна књига, Београд, 1996.
10. Смаилагић, Неркез: *Лексикон ислама*, Сарајево, 1990.
11. Потезица, Оливер: *Вахабити – придошлице на Балкану*, Политикологија религије, Београд, 2007.
12. Сејдмен, М.: *Терористичке мреже*, Удружење дипломаца Центра Џорџ К. Маршал, Београд, 2006.
13. Ричерт, Скот: „Џихад у Америци“, *Српска политичка мисао*, број 3–4, Београд, 2005.
14. Хити, Ф.: *Историја Арапа*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1967,
15. Новински чланци из документације:
Сафф, 26. јануар 2007.
Глас јавности, 11. јануар 2005. и 5. септембар 2001.
Вечерње новости, 11. март 2005. и 21. март 2004.
New Europe review, јануар 2004.
Политика, 18. новембар 2006. и 7. април 2007.
16. Интернет:
www.bhdani.com
www.ekonomist.co.yu
www.koreni.net
www.al-islami.com
www.people.freenet.de/ikc/l-htm
www.serbianna.com

Датум пријема чланка: **07. 05. 2009.**

Датум прихватања чланка за објављивање: **22. 01. 2010.**